

МАЪНАВИЙ ҚАРАМЛИК – инсон ва жамият онгу тафаккурининг бўйсундирилиши, қарам этилиши, маънавий тамойилларнинг заифлашуви, мустақил рив-ш имкониятларининг чеклангани, тараққиётдан ортда қолиш, ўзгаларнинг ғоявий-мафкуравий тазйиқи оқибатида содир бўладиган салбий ҳолат ва жараёни ифодаловчи т. М.қ. т.сини инсон, шахс, фуқаро, оила, миллат, халқ ва мам-тга нисбатан қўллаш мумкин. Ундан кўзланган асосий мақсад устунликка эришиш, ўзгалардан ўз манфаатлари йўлида фойдаланишдир. Ана шундай хатарли жараённинг юзага келиши оқибатида шахс ўзлигидан, фуқаро мустақил фикр юритиш, ўз тақдирини ўзи ҳал қилиши, ҳақ-ҳуқуқларини талаб қилиш имкониятидан маҳрум бўлиши натижасида, оила, миллат, халқ ва мам-т барбод бўлиши мумкин. М.қ.нинг энг «нозик» жиҳати шундаки, у дунёқараш ва руҳият билан боғлиқ жараёндир. Ўзга давлатларга маънавий қарамлик ҳолатига тушиб қолган миллат сиёсий мустақилликни қўлга киритганидан кейин ҳам узоқ вақт давомида бу қарамлик асоратларидан қутулиши мураккаб кечади. Бу вазифани амалга ошириш эса жуда машаққатли бўлиб, вақт ва катта фидойиликни талаб этади. Зеро, қарамлик — бу ўзгалар хоҳиш-иродасига бўйсуниб, уларнинг кўрсатмалари билан ҳаёт кечириш демакдир. Шу маънода, М.қ. ўзгаларга маънан бўйсуниб, итоат қилиш, фикран ва қалбан мутеликка мубтало бўлишдир. Шахснинг маънавий қарамлиги ботиний салоҳият ва имон-эътиқоднинг заифлиги, ироданинг мажруҳлигида намоён бўлади. Миллатнинг М.қ.и эса унинг ўзлигини намоён этиш туйғусидан маҳрум бўлишига, охир-оқибатда ўзга миллатларга тобе бўлишига олиб келади. М.қ. миллатни ҳалокатга маҳкум этадиган даҳшатли омил ҳисобланади. Мустабит тузум даврида халқимизнинг қадр-қиммати, шаъни ва номуси поймол этилгани, қўхна тарихимиз ва муқаддас қадриятларимиз топталгани, тақдиримиз жар ёқасида турганини асло унутиш мумкин эмас. Юртбошимиз таъкидлаганидек: **“Қарийб 150 йил давом этган, тарихимизнинг том маънода қора кунлари бўлмиш ўша замонда бир пайтлар ўзининг қудратли давлатчилиги, буюк фарзандлари, юксак илму маданияти, обод шаҳар ва қишлоқлари билан дунёни ҳайратда қолдирган эл-юртимиз қандай оғир машаққатларга дучор бўлганлигини яхши биламиз”**. Босқинчилар ўзга мам-тлар халқларини ўзига сингдириб юбориш учун ўз мафкураси ва ғояларини мажбуран жорий этиш, мад-тига шикаст етказиш, миллий тили, урф-о.лари ва қадриятларини оёқости қилишни ўз сиёсатининг асосий мақсади деб билган. Мад-т ва маъ-ят, азалий қадриятларга зарба бериш халқларни жиловда ушлаб туришнинг энг самарали воситаси эканини истилоҳи ва босқинчилар яхши билган. Мад-т, маъ-ят ва маърифати емирилган халқлар имон-эътиқодидан маҳрум бўлиб, оломонлашув, сиёсий манқуртлик, бепарволик, лоқайдлик каби иллатлар авж ола бошлайди ва охир-оқибатда миллий ғурур, ифтихор, миллий қадриятлар аста-секин заифлашади. Ана шу омиллар туфайли муайян мам-т ва унинг халқини мустамлакачилик кишанларида ушлаб туриш, итоаткор қулга айлантириш осон кечади. Мас., Чингизхон ўлкамизга бостириб келганида ўз саркардаларига **“Шаҳарларга нодон, иродасиз, аҳмоқ кишиларни бошлиқ**

этиб тайинланглар, уларни қўллаб-қувватланглар ва кўкларга кўтариб мактанглар, маҳаллий халқларнинг ақлли, билимли, обрў-эътиборли кишиларини йўқ қилинглар” деб фармон берган экан. Тарих шундай гувоҳлик берадики, ҳамма давр, ҳамма ерларда истилочилар босиб олинган мам-тлар ҳудудларида ана шундай сиёсат юритган. Мас., юртимизни тобе этишга уринган босқинчилар, хус-н, чор босқинчилари сиёсати ҳам халқимизни бир неча минг йиллик тарихи, мад-ти, урф-о.ларидан маҳрум қилиш, руҳан, маънан майиб-мажруҳ қилиш кўзланган эди. Бу чуқур ўйлаб, узоқни кўзлаб ва режалаштириб қўйилган машъум сиёсат эди. Бу сиёсатнинг замирида чор ҳукуматининг манфаатини ҳар томонлама ҳимоя қилиш, мустамлака халқларни, жум-н, ўзбек халқини миллий ўзлигини англашдан буткул маҳрум қилиб, ўтмишини унутган, ватанпарварлик туйғусидан жудо бўлган, истиқболини кўролмайдиган авомга айлантириш муддаоси турган. Президентимиз таъкидлаганидек, **“Инсон учун тарихидан жудо бўлиш – ҳаётидан жудо бўлиш демакдир. Ўз тарихини билмайдиган, кечаги кунини унутган миллатнинг келажаги йўқ. Бу ҳақиқат кишилик тарихида кўп бора ўз исботини топган.”** Тарих, маъ-ят ва маърифат халқнинг ўз ўтмишини билиши ва истиқболини тушуниб етишига ёрдам беради, Ватанни севиш ва у билан фахрланишга даъват этади, душманларга, босқинчи ва мустамлакачиларга қарши муросасиз кураш олиб боришга, эрк ва адолат учун жасорат кўрсатишга ундайди. Тарихидан маҳрум халқ миллий жиҳатдан ўзини англаб ололмайди, тақдирга тан бериб яшашни ўзига эп кўради. Мустамлакачилар буни яхши англаганлар. Зеро, тарих – халқ маъ-ятининг асосидир. Халқимиз ўтмишда сиёсий, иқт-й жиҳатдан ўзгаларга қарам бўлди, аммо, қанчалик зўравонлик қилинмасин, маънавий қарам бўлмади. Худди мана шу омил миллатимизнинг мустақилликни қўлга киритишида муҳим аҳамиятга эга бўлди. Ўзининг чуқур маънавий заминларига эга бўлган миллат руҳан, қалбан сергак бўлиши ва албатта, М.қ.дан ўзини ҳимоя қилишга қодир экани тарихий тажрибада яна бир бор исботланди.